

Lakialoite 81

Timo Ihamäki /kok ym.: Lakialoite laiksi toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain 27 §:n muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Lakialoite tähtää nuorten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen tupakointia vähentämällä sekä vuonna 1996 eduskunnalle annetun kansanterveyskertomuksen ja siinä mainittujen terveyspolitiikan lähiajan haasteiden toteutumiseen. Aloitteessa pyritään nuorten tupakoinnin aloittamisen ehkäisyyn ja tupakoinnin vähentämiseen.

Ehdotamme, että tupakkaveron vuosittain arvioidusta tuotosta vähintään puolet käytetään nuorten tupakointia koskevaan ja käytännön työtä tukevaan ehkäisy-, tutkimus-, seuranta- ja valistustoimintaan.

PERUSTELUT

Tupakkalain tarkoituksena on ollut lainsäädännön avulla tupakointia vähentämällä ehkäistä tupakoinnista aiheutuvia huomattavia kansanterveydellisiä haittoja. Vaikka erityisesti aikuisten miesten tupakointi on vähentynyt huomattavasti 1960-luvun tasosta, nuorten tupakointi on kansainvälisissä vertailuissa maassamme varsin korkealla tasolla.

Nuoret itse suhtautuvat tutkimuksissa myönteisesti tupakoinnin vähentämiseen: lähes kaikki nuoret olivat Nuorten terveystapatutkimuksessa vuonna 1997 sitä mieltä, että tupakoimattomille on järjestettävä savuttomia tiloja. Samoin valtaosa 12—18-vuotiaista nuorista hyväksyi tupakatuotteiden myyntikiellon alle 18-vuotiaille.

1. Nuorten tupakoinnin ehkäisy

Tupakkalakimme tärkeimpiä perusteita oli lasten ja nuorten tupakoinnin ehkäiseminen. Kun tieteellinen tutkimustieto tupakan aiheuttamasta voimakkaasta nikotiiniriippuvuudesta on yhä vahvistunut, nuorten tupakointikokeilujen ehkäisyyn tulisi panostaa nykyistä enemmän.

Nuorten terveystapatutkimuksen mukaan vuonna 1997 neljäsosa 12-vuotiaista tytöistä ja

kolmannes samanikäisistä pojista ilmoitti kokeilleensa tupakkaa. Tupakkaa kokeilemattomien 16—18-vuotiaiden osuudet ovat pysyneet noin 20 vuoden ajan suurin piirtein samalla tasolla, mutta vähentyneet selvästi nuoremmissa ikäryhmissä. Vuonna 1997 14-vuotiaiden tyttöjen ja poikien väliset erot katosivat, ja tämän ikäiset tytöt kokeilivat tupakointia poikia tavallisemmin.

Vuonna 1997 noin joka neljäs 14—18-vuotiaista nuorista poltti päivittäin. Nuorten tupakointi oli vuonna 1997 hieman vähäisempää kuin juuri ennen tupakkalain voimaantuloa 1970-luvun lopussa ja selvästi harvinaisempaa kuin 1970-luvun alkupuolella. Tyttöillä 1990-luvun alun lievä tupakoivien osuuden lasku on kääntynyt uudelleen nousuun. Päivittäin tupakoivien tyttöjen osuudet ovat nyt samalla tasolla kuin vuosikymmenen alussa. Pojilla tupakoivien osuus on sen sijaan laskenut tasaisesti 1990-luvulla, eniten 16-vuotiailla. Poikien tupakoinnin väheneminen on osaksi korvautunut nuuskan käytöllä, joka on lisääntynyt nopeasti.

Nuuskan ohella on lisääntynyt myös itse käärittynyt savukkeiden poltto. Vuonna 1997 savukkeensa ainakin osaksi itse kääriviä oli päivittäin tupakoivien joukossa lähes kolme kertaa enem-

män kuin vuonna 1989 ja selvästi enemmän kuin 1970-luvun alkupuolella. Itse käärittyjen savukkeiden suosio väheni iän karttuessa.

Yllättävää on ollut 14-vuotiaiden tyttöjen ikäryhmässä ilmennyt kaikkien päihteiden käytön ja tupakoinnin indikaattorien kielteinen kehitys. Tämä suuntaus poikkeaa vastaavan ikäisten poikien ja myös vanhempien tyttöjen kehityksestä. Ensimmäistä kertaa 20 vuoteen tytöt polttivat vuonna 1997 enemmän ja käyttivät enemmän alkoholia sekä humaltuivat useammin kuin vastaavan ikäiset pojat.

2. Tupakointia vähentävän terveyskasvatuksen resurssit

Tupakointia vähentävän terveyskasvatuksen arvostus ja resurssit ovat laskeneet 1980-luvulla. Tämä heijastui myös tupakoinnin vähentämiseen käytettyjen määrärahojen pienenemiseen useilla miljoonilla 1980-luvun loppupuolella.

Vuonna 1976 eduskunta päätti yksimielisesti, että vähintään 0,5 % tupakkaveron tuotosta käytetään tupakoinnin vähentämistyöhön. Tämä tavoite ei ole koskaan toteutunut. Vuonna 1988 hallituksen lakiesityksen 104/1988 perusteella tupakkalain 27 §:ää muutettiin siten, että määrärahaa saa käyttää tupakoinnin vähentämistyön ohella myös muuhun terveyskasvatukseen ja terveellisten elintapojen edistämistyöhön. Kun määrärahan käyttötarkoitus laajeni, tupakoinnin vähentämistyöhön käytettävien varojen määrä väheni.

Vaikka nykyisin tupakkavalmisteveron arvioidusta tuotosta kaikkeen terveyden edistämiseen on käytetty noin 0,75 %, tupakoinnin vähentämiseen käytettävien varojen osuus ei kuitenkaan ole riittävällä tasolla. Erityisesti nuoriin

kohdistettu systemaattinen käytännön työtä tukeva ehkäisytyö tarvitsee rahallista tukea. Voimakkaan nikotiiniriippuvuuden vuoksi niin terveydellisesti kuin taloudellisestikin on kannattavampaa panostaa tupakointikokeilujen ehkäisyyn. Monissa kunnissa tehdään ansiokasta nuoriin kohdistuvaa tupakoinnin vähentämistyötä, mutta työhön annettavat resurssit ovat riittämättömät. Valitettavasti useilla kunnilla ei ole nykyisessä tilanteessa mahdollisuutta lisätä ehkäisevään terveydenhuoltoon käytettävien varojen osuutta, vaan niitä pitäisi olla mahdollisuus saada nykyistä enemmän suoraan valtion budjetista.

Tupakoinnin vähentämistyöhön käytettävän määrärahan merkitystä korostaa se, että Suomessa on noin miljoona tupakoivaa henkilöä. Suuri osa tupakoijista aloittaa tupakointinsa 14—15-vuotiaana satunnaisena, vaarattomalta tuntuvana kokeiluna, mutta jääkin riippuvaiseksi nikotiinista loppuelämäkseen. Valtaosa aikuisista tupakoijista katsoo tupakoivansa liikaa ja haluaisi lopettaa tupakoinnin, ja monilla alle 20-vuotiailla on takanaan useita lopettamisyrityksiä. Ihmisten oma-aloitteisia ponnisteluja tulisi pystyä tukemaan määrätietoilla terveyttä edistävillä toimilla.

Tupakkalain 27 §:ssä säädetään valtion talousarvioon vuosittain otettavasta määrärahasta. Hallituksen esitykseen lisäten ehdotamme muutettavaksi tupakkalain 27 §:ää siten, että tämän pykälän mukaisista terveyden edistämiseen suunnatuista määrärahoista puolet olisi käytettävä nuorten tupakoinnin ehkäisyä ja vähentämistä tukevaan käytännön työhön.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että Eduskunta hyväksyisi seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain 27 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 13 päivänä elokuuta 1976 toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain (693/1976) 27 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1037/1987, seuraavasti:

27 §

Edellä 1 momentissa tarkoitettua määrärahaa käytetään tupakoinnin ehkäisytyöhön sekä terveyskasvatukseen sekä 7 luvussa tarkoitettuun tutkimus-, seuranta- ja valistustoimintaan sosiaali- ja terveysministeriön vuosittain vahvista-

man käyttösuunnitelman mukaisesti. Puolet tästä määrärahasta on käytettävä nuorten tupakointia ehkäisevään ja vähentävään käytännön työhön.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 .

Helsingissä 15 päivänä syyskuuta 1998

Timo Ihamäki /kok

Maija Rask /sd

